

Єфремов Д. П.

ORCID: 0000-0001-5549-8959

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних відносин

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

м. Київ, Україна

КИТАЙ І РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: СТРАТЕГІЧНІ ОЦІНКИ В ЛОГІЦІ ВІДНОСНИХ ВИГРАШІВ

Ключові слова: Китай, російсько-українська війна, відносні виграти, абсолютні вигоди.

Вступ: китайська стратегічна рамка оцінки війни. На початку 2025 року міністр закордонних справ Китаю Ван Ї у неопублічному виступі сформулював ключовий елемент китайської позиції щодо російської агресії проти України: Китай «не зацікавлений у поразці Росії», оскільки це посилює б стратегічний фокус США на Китаї [1]. Це висловлювання дозволяє реконструювати логіку мислення китайського керівництва: його оцінка війни відбувається не в універсальних чи ціннісних категоріях, а через призму національних стратегічних вигод. При цьому визначальною є не абсолютна сума вигод, а їх співвідношення з вигратами головного супротивника – Сполучених Штатів.

У цьому розумінні китайське сприйняття завершення війни в Україні ґрунтується на оцінці того, як мирний сценарій змінить баланс сил у світовій системі. Перемога України та поразка Росії, на думку Китаю, сприяли б зміцненню глобального лідерства США, посиленню трансатлантичної єдності, консолідації союзників навколо Вашингтона та зростанню його впливу на зовнішньополітичну орієнтацію Москви. Усі ці тенденції розцінюються як стратегічно несприятливі для КНР.

Теоретичні засади: теорія відносних вигратів Снідаля. Оцінка війни з позицій порівняння власних вигратів з вигратами інших акторів відповідає логіці теорії відносних вигратів (*relative gains*), яку розвинув Дункан Снідаль [2]. Він показав, що в умовах міжнародної анархії держави переймаються не стільки максимізацією абсолютних вигід, а передусім збереженням або нарощенням потенціалу у порівнянні з іншими критично важливими гравцями. Навіть коли кооперація може приносити абсолютний виграт усім сторонам, вона може бути

відкинута, якщо передбачається, що суперник отримає більший виграш і, відповідно, збільшить можливості тиску чи загрози в майбутньому.

У цьому сенсі ключовим стає питання не «скільки всі виграють», а «хто виграє більше». Саме ця логіка, що знаходить відображення у реальних моделях взаємодії між провідними державами, визначає китайську оцінку війни в Україні. Навіть якщо завершення війни могло б у певних аспектах стабілізувати глобальну економіку або зменшити ризики для Китаю, вирішальним залишається те, що відносний виграш США оцінюється як значно більший, а отже – такий, що несе стратегічні ризики.

Абсолютні вигоди Китаю від війни: укрупнений аналіз. Тривала війна відволікає ресурси, дипломатичну увагу та військові можливості Сполучених Штатів та їх союзників від Індо-Тихоокеанського регіону, що є центральним театром стратегічного суперництва Китаю й США. Війна стимулює зміцнення координації між Китаєм та Росією, особливо в галузях військової активності, спільних патрулювань і навчань. Таке зближення підсилює позиції Китаю у протистоянні зі США, розширюючи спектр викликів для американської політики. На тлі санкційного тиску Росія змушена розширювати використання юаня в торгівлі; продавати енергоресурси зі значними знижками; відкривати окремі ринки для китайських товарів; збільшувати залежність від китайського імпорту технологій і комплектуючих. Китай перетворюється на ключового партнера, якого Росія не може ігнорувати [3].

Поза межами регіону на користь Китаю війна також сприяє зростанню залежності Росії від дипломатичного прикриття Китаю на міжнародних майданчиках; подальшій ерозії російського впливу в Центральній Азії; зміцненню китайського іміджу в країнах Глобального Півдня як держави, що просуває дипломатичні ініціативи і нібито виступає за мирне врегулювання; розширенні можливостей впливати на внутрішні дискусії ЄС щодо стратегічної автономії та зносин з Китаєм. У сумі ці фактори формують відчутний абсолютний виграш [4].

Абсолютні втрати Китаю від війни: укрупнений аналіз. Поряд з вигодами війна створює для Китаю відчутні втрати, які також можна групувати за чотирма блоками. Економічні ризики для Китаю пов'язані з необхідністю дотримуватися міжнародних санкцій або уникати вторинних санкцій, через які зростають витрати на логістику; погіршуються умови зовнішньої торгівлі; підвищується невизначеність у фінансовій системі. Глобальні екстерналії, зокрема волатильність енергетичних ринків, ведуть до відчутного зниження добробуту та недоотриманого зростання ВВП (у 2022 році до 1,3%) [5].

Два з шести сухопутних коридорів ініціативи фактично заблоковані, тоді як альтернативні маршрути мають низьку пропускну спроможність.

Війна також порушила ключові логістичні ланцюги й скоротила доступ Китаю до української сировини [6]. Безпекові та військово-стратегічні втрати викликають гонку озброєнь; спонукають Китай до перегляду оборонних планів, модернізації ядерного арсеналу; підвищують занепокоєння щодо нестандартних сценаріїв застосування сили.

Позиція Китаю щодо війни ускладнила його імідж у регіоні, стимулюючи формування антикитайських коаліцій та поглиблюючи партнерство між США і країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону. Усе це підвищує рівень загроз для КНР у довгостроковій перспективі.

Аналіз ситуації в координатах відносних вигід. Хоча абсолютні вигоди Китаю видаються істотними, перелік абсолютних втрат є також масштабним. Сукупне співставлення цих двох масивів не дозволяє однозначно дійти висновку про загальну суму чистого виграшу (програшу) Китаю від війни. Саме тому більш продуктивним видається аналіз, що спирається на теорію відносних вигравів.

Якщо Китай поводить некоеперативно щодо завершення війни, а інші актори (США, ЄС, міжнародні організації) працюють над її припиненням, це означає, що Пекін оцінює свою поточну стратегію як таку, що забезпечує йому додатний відносний виграш, передусім щодо США. У китайському розрахунку в разі закінчення війни США виграли б більше від російської поразки, ніж Китай, а отже – мирна формула виглядає для Пекіна стратегічно не вигідною і він поводить опортуністично.

Сценарії, за яких Китай може перейти від опортунізму до кооперації, спираючись на логіку Снідаля.

а) Збільшення кількості гравців, із якими Китай порівнює свої вигоди. Коли порівняння відбувається лише між Китаєм і США, кожен виграш іншої сторони інтерпретується як власна втрата. Якщо ж виграші починають розподілятися між більшою кількістю акторів – наприклад, країнами Глобального Півдня або великими регіональними державами – відносна цінність виграшу конкретного суперника знижується. Це теоретично могло б послабити китайське небажання до кооперації.

б) Зміна співвідношення, що передбачає або збільшення значущості **абсолютних вигравів** для Китаю, або зменшення його відносних **вигравів**. Теоретично такими кроками могли б бути посилення економічної кооперації Китаю з ЄС; зниження масштабів взаємодії з РФ; пом'якшення санкційного тиску; формування нових режимів контролю над озброєннями чи створення інститутів глобального управління, у яких Китай отримав би посилене представництво. Однак у реальності ці заходи є мало ймовірними, оскільки США та ЄС розглядають Китай як стратегічну загрозу й самі діють у логіці відносних вигравів, відкидаючи пропозиції, що збільшують потенціал КНР.

в) Зниження китайських занепокоєнь щодо США, наприклад, у вигляді нарощення транспарентності у військовій сфері; створення спільних механізмів моніторингу ризиків; нових угод щодо контролю над озброєннями; поглиблення економічної взаємозалежності. Китай неодноразово сигналізував про готовність до подібної взаємодії [7], однак американське керівництво, виходячи із гіпотези транзиту гегемонії, розцінює ці пропозиції як недобросовісні [8], а отже сценарій не реалізувався.

Висновки щодо реалістичного сценарію. Беручи до уваги рівень недовіри між США й Китаєм, реалістичним виглядає лише перший сценарій (а) – перерозподіл вигащів, які Китай отримує від війни, на користь більш широкого кола гравців. Йдеться не про посилення Китаю, а про зменшення його відносного вигащу через розширення участі інших держав у тих сферах, де Пекін отримує дивіденди від війни. З цією метою можна спрямувати зусилля на активнішу економічну та дипломатичну співпрацю ЄС з Індією, Туреччиною, з великими державами Африки та Латинської Америки. Це зменшить відносну вагу китайського впливу серед країн Глобального Півдня.

Для стабілізації глобальної економічної системи потрібно зменшувати вразливість енергетичних та продовольчих ринків; підтримувати інституційні реформи, спрямовані на зниження турбулентності міжнародної економіки; сприяти диверсифікації логістичних маршрутів. Посилення глобальної продовольчої та безпекової архітектури підвищувала б стійкість тих сфер, де Китай отримує відносні вигоди від опортуністичної стратегії в умовах війни.

Література:

1. Bermingham, F. China tells EU it does not want to see Russia lose its war in Ukraine: Sources [Електронний ресурс] / F. Bermingham // South China Morning Post. 04.07.2025. Режим доступу: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3316875/china-tells-eu-it-cannot-afford-russian-loss-ukraine-war-sources-say> (дата звернення: 23.11.2025).
2. Snidal, D. Relative Gains and the Pattern of International Cooperation [Електронний ресурс] / D. Snidal // The American Political Science Review. 1991. Vol. 85, No. 3. P. 701–726. Режим доступу: <https://www.jstor.org/stable/1963847> (дата звернення: 23.11.2025).
3. Bachulska, A., Karásková, I. Great changes unseen: The China-Russia nexus and European security: policy brief [Електронний ресурс] / A. Bachulska, I. Karásková // European Council on Foreign Relations. 16.09.2025. Режим доступу: <https://ecfr.eu/publication/great-changes-unseen-the-china-russia-nexus-and-european-security/> (дата звернення: 23.11.2025).

4. Rees, W. The Ukraine war, the Indo-Pacific and Anglo-American relations [Електронний ресурс] / W. Rees // Journal of Transatlantic Studies. 2025. Режим доступу: DOI: 10.1057/s42738-025-00149-3 (дата звернення: 23.11.2025).

5. Sun, M., Cao, X., Liu, X., Cao, T., Zhu, Q. The global economic impact of the international energy price surge during the Russia-Ukraine conflict: A CGE model analysis [Електронний ресурс] / M. Sun, X. Cao, X. Liu, T. Cao, Q. Zhu // Heliyon. 2024. Vol. 10. Art. e34712. Режим доступу: DOI: 10.1016/j.heliyon.2024.e34712 (дата звернення: 23.11.2025).

6. Drobolyuk, O. Dynamics and prospects of trade relations between Ukraine and the PRC under the conditions of the full-scale Russian-Ukrainian war (2022–2024) / O. Drobolyuk // Ukraine-China. 2025. No. 1. P. 25–34.

7. Permanent Mission of the People's Republic of China to the United Nations. President Xi Jinping meets with U.S. National Security Advisor Jake Sullivan [Електронний ресурс] / Permanent Mission of the People's Republic of China to the United Nations. 29.08.2024. Режим доступу: https://un.china-mission.gov.cn/eng/zgyw/202408/t20240829_11481255.htm (дата звернення: 23.11.2025).

8. Doshi, R. The Long Game: China's Grand Strategy to Displace American Order / R. Doshi. New York : Oxford University Press, 2021. 432 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-12>

Кіктенко В. О.

ORCID: 0000-0002-0078-4285

доктор філософських наук, в. о. директора

Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

ДИНАМІКА КИТАЙСЬКОЇ НАУКОВОЇ ДУМКИ ПРО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ АНАЛІЗ ПУБЛІКАЦІЙ CNI (2014 – 11.2025)

Ключові слова: російсько-українська війна, Китай, наукова думка, CNKI, бібліометрика.

Позиція Китайської Народної Республіки (КНР) щодо російсько-українського конфлікту залишається предметом дискусій у міжнародних відносинах. Як постійний член Ради Безпеки ООН і друга за величиною економіка світу, КНР має значний вплив на формування світового